

XV МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ «ПІВДЕНЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ»: ТРИ ДЕСЯТИЛІТТЯ НАУКОВОГО ПОШУКУ

М. В. Дєдков

*Національний університет «Запорізька політехніка»
dedkov@zr.edu.ua
ORCID 0000-0002-5434-6432*

Г. І. Шаповалов

*Національний університет «Запорізька політехніка»
jakirhrest@gmail.com
ORCID 0000-0001-5813-9521*

І. М. Спудка

*Національний університет «Запорізька політехніка»
rishaua@ukr.net
ORCID 0000-0003-0433-3497*

В. М. Чоп

*Національний університет «Запорізька політехніка»
chopvolodimir71@gmail.com
ORCID 0000-0002-9850-9555*

2–3 жовтня 2025 року кафедра українознавства та загальної мовної підготовки Національного університету «Запорізька політехніка» провела XV Міжнародну науково-практичну конференцію «Південь України в умовах глобальних соціокультурних трансформацій: питання культурної, етнорелігійної, етнічної та національно-громадянської ідентичності». Вона стала ювілейною, п'ятнадцятою. Перша була проведена у 1995 році. Це означає, що конференція проводиться уже 30 років, що свідчить про те, що проблематика конференції залишається актуальною вже більш як три десятиліття.

Конференція присвячена 125-річчю Національного університету «Запорізька політехніка», яке відзначається у 2025 році, та дню народження Гуманітарного факультету, якому виповнилося 23 роки у день проведення конференції.

Починаючи з 1995 р. ця конференція є загальноновизнаною формою співпраці між науковцями українських закладів вищої освіти, академічних інститутів (Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Пту-

хи НАН України), представниками органів влади (ЗОДА), музейних установ (Запорізький обласний історико-краєзнавчий музей, Музей історії технічного прогресу Запорізької політехніки) і національно-культурних товариств Запорізької області. Останніми роками налагоджено активну співпрацю з Запорізьким науковим товариством ім. Якова Новицького, членами якого є викладачі кафедри українознавства та ЗМП (секція українознавства), та Національним заповідником «Хортиця».

У конференції взяли участь 127 осіб, у тому числі іноземних учасників – 9, студентів – 11. У проведенні конференції взяли участь 36 організацій, у тому числі 10 зарубіжних організацій. Із привітальним словом до учасників конференції від імені її організаторів звернулись: перший проректор Національного університету «Запорізька політехніка» Сергій Шило, заступник директора Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАНУ Олександр Майборода.

Робота секцій конференції відбувалася за такими напрямками: громадянське суспільство в етнополітичних процесах в Україні; етнічна структура населення регіону: історія і культура; істо-

рико-культурна спадщина в умовах глобальних соціокультурних трансформацій; правові аспекти державної етнополітики: еволюція та сучасність; інтелект та духовність: національний вимір; етнонаціональний аспект державної мовної й освітньої політики, мультикультурна комунікація; повоєнна Україна: виклики та перспективи розвитку туристичного та готельно-ресторанного бізнесу; південь України в міжнародних відносинах; 125 років із часу заснування Національного університету «Запорізька політехніка».

Вивчення етнокультурних процесів на Півдні України – домінантна проблема науково-дослідної роботи кафедри українознавства та загальної мовної підготовки Запорізької політехніки. Метою вже XV конференції була розробка нових теоретичних підходів щодо здійснення державної етнополітики, врахування в науковій роботі потреб практики та забезпечення доведення результатів наукових досліджень до представників державних органів влади та широких кіл громадськості; оприлюднення нових результатів досліджень з історії та культури етнічних груп південноукраїнського регіону; розширення контактів громадських організацій етнічних груп Півдня України.

Сучасна державна етнополітика України повинна бути спрямована на вироблення нових підходів до створення сприятливих умов для розвитку етнічних спільнот, співіснування і взаємодії етнічних спільнот між собою та до відносин етнічних спільнот та етнічних груп із державою, та передбачати нормативно-правові, організаційні, фінансові, мовно-культурно-освітні заходи.

Розвиток сучасної української нації як поліетнічної громадянської спільноти потребує вдосконалення і належного ресурсного забезпечення політики посилення інтеграційного потенціалу української мови і культури та сприяння розвитку мов і культур всіх корінних народів і національних меншин. Одним з пріоритетних завдань такої політики має стати захист мовних, етнокультурних, релігійних та інших прав, свобод і цінностей громадян, які проживають на тимчасово окупованих росією українських територіях, а також вимушених переселенців.

Наукові доповіді учасників конференції дають можливість історикам, соціологам, філософам, філологам, політологам та краєзнавцям ознайомити широкий загал з розмаїттям етнічних культур, що мешкають на території України. Незважаючи на складні для нашої держави часи, продовжують зберігатись творчі зв'язки між науковцями різних поколінь, наукових шкіл і регіонів України. Пред-

ставлені матеріали містять унікальні дані архівних фондів, соціологічних опитувань, моніторингу соціальних змін.

Учасники конференції дійшли згоди щодо наступного: XV Міжнародна науково-практична конференція «Південь України в умовах глобальних соціокультурних трансформацій: питання культурної, етнорелігійної, етнічної та національно-громадянської ідентичності» відбулася у критичний для української державності та суспільства час, коли процеси національної консолідації та утвердження громадянської ідентичності проходять через випробування повномасштабною агресією російської федерації.

Конференція засвідчила, що Південь України є ключовим регіоном, який зазнав найбільш потужного гібридного та військового тиску з боку РФ, спрямованого на дестабілізацію, руйнування територіальної цілісності та підризу суверенітету. Було підтверджено, що зростання важливості демократичних цінностей, євроінтеграційного вибору, державної незалежності та громадянської ідентичності стало потужною перешкодою реалізації імперських планів кремля.

Учасники XV Міжнародної науково-практичної конференції, усвідомлюючи стратегічну важливість Півдня України та необхідність протидії агресивній зовнішній політиці РФ, що використовує інструменти гібридної війни та міфи «руського міра», пропонують такі рекомендації, спрямовані на посилення національної стійкості, утвердження громадянської ідентичності та деокупацію регіону.

1. У сфері державної політики та національної безпеки:

1.1. Посилення інституціалізації ідентичності:

- забезпечити повну та беззастережну реалізацію та належне фінансування усіх положень Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» та відповідної Стратегії до 2030 року;

- розробити галузеві програми в рамках Стратегії, приділивши пріоритетну увагу регіонам Півдня та Сходу України, які є об'єктом цілеспрямованої дестабілізаційної діяльності РФ.

1.2. Протидія російській гібридній агресії:

- визнати та комунікувати на всіх рівнях, що «русская весна» була не «народним повстанням», а спланованою та профінансованою операцією російських спецслужб з метою військового вторгнення та руйнування української державності;

- здійснити системний аналіз та документування усіх форм і методів, які використовувала РФ на

Півдні (Одеса, Миколаїв, Херсон) для розпалювання конфлікту, включаючи маніпуляцію темами економічного добробуту, «радянської ідентичності» та «захисту російськомовних».

1.3. Політика декомунізації та деколонізації:

- активно підтримувати політику декомунізації та деколонізації як ключовий елемент ідеологічної стійкості нації та формування оборонної свідомості;

- на Півдні України забезпечити максимально прозоре та інклюзивне перейменування топонімів, пов'язаних з імперською та радянською спадщиною, залучаючи до цього процесу місцеві громади та інтелектуальні еліти.

2. У сфері формування громадянської ідентичності:

2.1. Утвердження політико-громадянського нарративу:

- продовжувати формувати українську ідентичність на засадах політико-громадянського підходу, де лояльність до Конституції, суверенітету, демократичних цінностей є визначальною, незалежно від етнічного чи мовного походження;

- акцентувати в інформаційному просторі, що саме спільний опір агресору та прихильність до європейських цінностей стали основою нової, міцної та всеохопної української політичної нації.

2.2. Посилення ролі української мови:

- забезпечити ефективну реалізацію мовного законодавства, розглядаючи українську мову не лише як культурну, а як ключову державну та консолідуючу ознаку суверенітету;

- створити додаткові стимули та програми для вивчення та використання української мови у сфері обслуговування, бізнесу та публічній сфері у південних регіонах.

3. Розвиток дискурсивних практик:

3.1. використовувати механізми постмодерністського (дискурсивного) підходу для створення привабливого та гнучкого образу української ідентичності на світовій арені;

3.2. підтримувати культурні, медійні та цифрові ініціативи, які перетворюють символи війни та опору (меми, воєнна культура, мистецтво) на нові маркери національної самоідентифікації.

4. У сфері освітньої та наукової діяльності:

4.1. Наукове дослідження ідентичності Півдня:

- забезпечити ґрунтовний та комплексний аналіз соціокультурної динаміки Півдня України, особливостей етнорелігійного та етнічного складу, з метою виявлення та нейтралізації потенційних «ризиків розмитості» ідентичності та запобігання використанню цих чинників зовнішнім агресором;

- провести додаткові дослідження економічної мотивації жителів Півдня та Сходу, що була використана пропагандою РФ, для розробки адекватних програм економічної інтеграції з ЄС та переорієнтації економіки після перемоги.

4.2. Впровадження результатів:

- рекомендувати Міністерству освіти і науки України, Міністерству культури та інформаційної політики України, а також відповідним профільним комітетам Верховної Ради врахувати результати та висновки цієї конференції при корегуванні стратегічних і програмних документів, що стосуються національної та громадянської ідентичності;

- сприяти публікації матеріалів конференції та поширенню її висновків серед широкого загалу, особливо у південних регіонах, для формування стійкості до російської пропаганди.

Учасники конференції одноставно стверджують: українська нація вийшла з випробувань 2014 та 2022 років більш консолідованою, ніж будь-коли. Попри всі спроби, російській федерації не вдалося розділити громадян України за мовними, історичними чи економічними ознаками. Війна, ініційована кремлем, лише прискорила усвідомлення екзистенційної ваги державної незалежності та громадянської ідентичності.

Перемога України є не лише військовою, але й гуманітарною та ціннісною, а Південь України відіграє в цьому процесі стратегічно важливу роль.